

A második idegen nyelv oktatása Dániában

2006 tavaszán Dániában végeztem megfigyeléseket a második idegen nyelv helyzetével, annak általános iskolai oktatásával kapcsolatban. A téma elméleti megközelítése mellett a gyakorlati oldalt is feltétlenül meg kívántam ismerni. Ennek érdekében különböző dán általános iskolákban tettem látogatást, ahol német nyelvi órákon vettem részt, amelyet Dániában a kötelező első idegen nyelv, az angol mellett második idegen nyelvként oktatnak. Az általam megismert iskolákban a tanulók számára a német mellett a francia nyelvet kínálják választásra, mint második idegen nyelvet.

Legelőször is szeretném röviden bemutatni a dán oktatási rendszert és iskolatípusokat, hiszen úgy gondolom, Magyarországon talán kevésbé ismert ezen európai ország oktatási rendszere.

A gyerekek 5-6 éves kortól járhatnak előkészítő osztályba, ez az egyéves oktatás természetesen nem kötelező. Ezt követi a 9 év kötelező oktatás (1–9. osztály), majd a választható 10. évfolyam. Ezt a fiatalok 6–17 éves koráig tartó oktatást végző iskolát Dániában folkeskolenak nevezik és különféle típusai lehetségesek.¹

Az alapkú képzést az általános középfokú oktatás követi, amelynek különböző formái működnek: a 3 éves gimnázium, a 2 éves HF,² a 3 éves HHX³ és az ugyancsak 3 éves HTX.⁴

A középfokú képzés befejezését követően van lehetőség felsőfokú tanulmányok folytatására.

Nézzük meg az idegen nyelvek helyzetét a dán oktatásban!

A dán tanulók számára az első idegen nyelv az angol, amely mindenki számára kötelező a 4. osztálytól a 9. osztályig. A második idegen nyelv ugyan nem köte-

¹ Amelia Jane Westermann és Tilo Krause, *Sprachkontakt im deutsch-dänischen Grenzland – politische Rahmenbedingungen für den Nachbarnachrichtunterricht und deren Umsetzung an Schulen* (Roskilde: Roskilde Universitetscenter, 2005), 60.

² Eredetileg azoknak a fiataloknak szánták, akik a felsőoktatásba nem közvetlenül a gimnázium után kerülhettek.

³ Felsőbb üzleti kurzus, amely az üzleti főiskolák által kerül megszervezésre.

⁴ Műszaki jellegű képzés, célja a műszaki felsőoktatásba való bekapcsolódás új módjának kialakítása.

lező minden tanuló számára, de az a gimnáziumi tanulmányok megkezdésének előfeltétele. Emiatt a diákok többsége az angol mellett másik idegen nyelvet is tanul, vagy saját belátására alapozva vagy pedig a szülők tanácsára. A dán iskolákban második idegen nyelv tanulására a 7. évtől van lehetőség (7–9. osztály). Általában két nyelvet kínálnak az iskolák választásra, a németet és a franciát.⁵

Az általános iskolai tanulók 76%-a németet, 15%-a franciát, 6% pedig spanyolt tanul.⁶

Harmadik idegen nyelvet is tanulhatnak a diákok, az a 8. évtől lehetséges; a választék általában francia vagy német. A latin nyelv oktatását pedig a 10. osztályban lehet felkínálni.

A gimnáziumban a tanulóknak kötelező második idegen nyelvet tanulni vagy haladó, vagy pedig kezdő szinten, mert valamennyi érettségiző számára előírt két idegen nyelv tanulása. Mivel az alapfokú iskolákban második idegen nyelvként csak németet és franciát tanítanak, haladó szintű oktatás keretében a gimnáziumokban is csak ezek a nyelvek kerülnek a kínálatba. A kezdő szintű idegennyelv-oktatás azonban jóval színesebb képet mutat, nagyobb a nyelvek választéka.⁷ Az oktatott idegen nyelvek közül is a spanyol nyelv az, amelyik fénykorát éli – tapasztalatom szerint nemcsak Dániában, hanem egy másik skandináv ország, Norvégia iskoláiban is.

A következőkben iskolalátogatásaim során szerzett konkrét tapasztalataimat kívánom megosztani az olvasókkal. Két általános iskolában jártam és vettem részt nyelvórákon, beszélgettem nyelvtanárokkal. Az egyik iskola a virumi Fuglsanggårdsskolen, a másik pedig az albertslundi Holsbjergskole. Két egymástól eltérő tanuló-összetételű iskola, módszereikben azonban nagyon is hasonlóak.

Az egyik iskola, amelyet dániai tartózkodásom ideje alatt felkerestem és sikerült megismernem, az Albertslundban, Koppenhága elővárosában működő Holsbjergskole. Az iskola nyugodt, zöld környezetben található, egy másik, szintén alapfokú iskolával megosztott területen, közös sportpályákkal, játszótérrel. A Holsbjergskole-t 1974-ben építették, 2001-ben számos jelentős változtatást hajtottak végre az épülettel kapcsolatban. Már az iskola épületei, az egyes épületrészek elrendezései is figyelemre méltóak. A hosszúkás, kétemeletes központi épület – amelyet „banán”-nak neveznek – ad otthont az iskola hivatalainak, a tanári szobának, étkezőnek, a könyvtárnak és információs központnak.

⁵ Karen Sonne Jakobsen, „Dänisch, Englisch, Mehrsprachigkeit? Drei Beispiele praktischer Sprachenpolitik”, in *Europäische Sprachenpolitik*, szerk. Rüdiger Ahrens, (Heidelberg: Universitätsverlag Winter, 2003), 175-187.

⁶ Ibid 180.

⁷ Amelia Jane Westermann és Tilo Krause, *Sprachkontakt im deutsch-dänischen Grenzland – politische Rahmenbedingungen für den Nachbarsprachenunterricht und deren Umsetzung an Schulen* (Roskilde: Roskilde Universitetscenter, 2005), 67.

A tantermek a központi épület szomszédságában, közvetlen egymáshoz épített kis faházakban helyezkednek el, ahol a tanárok is rendelkeznek szobával (néhány tanár osztozik egy-egy helyiségen). A tantermek csaknem 60 m² nagyságúak, az iskola jellegéből fakadóan mindegyikhez tartozik egy kis udvar, ahol kikapcsolódhatnak a gyerekek. 6-7 tanterem rendelkezik egy közös helyiséggel, amelyre azok nyílnak. Ez a közös helyiség asztalokkal, padokkal és számítógépekkel van felszerelve.

A tornaterem és az uszoda egy különálló épületben kaptak helyet, sportpályákat is találunk a közelben, ezeket a sportlétesítményeket megosztják a közvetlen szomszédságában levő iskolával, a Birkelundskoleval.

A Holsbjergskole összesen több mint 600 tanulóval rendelkezik; 0–9. osztályokban tanulnak a gyerekek.

Az iskola három fő értékre építi működését:

1. A problémák megbeszélése és kölcsönös tisztelet
2. Kihívások mindenki számára
3. Elhivatottság és lelkesedés

Ezen értékek nemcsak a tanulókra és tanárok munkáját határozzák meg, hanem a szülők és az iskolavezetés hozzáállását is. Ezeknek az értékeknek megfelelően az iskola célkitűzéseit is megfogalmazta. Legalapvetőbb feladatának a gyermekek felkészítését tekinti a változó világba történő kikerülésre és az abban történő érvényesülésre, valamint önmaguk megértését és saját lehetőségeik felismerését. Nagyon fontos az iskolai munkában a közösségi szempont, ez nagyban meghatározza az egész iskolai munkát. Emellett kiemelt szerep jut a gyakorlati és zenei elemeknek bármely tevékenységben, és kiemelt szerep jut a kreativitás fejlesztésének.

Az iskola működése – és ezt kimondottan hangsúlyozza is az iskola programja – a demokrácián alapul, ami különösen a döntési folyamatokban való együttműködésben, a magas színvonalú információátadásban, valamint mások iránti toleranciában és tiszteletben nyilvánul meg. Az oktatás minőségére nagyon ügyelnek az iskolában, ezért elengedhetetlenek tartják többek között a tanárok rendszeres továbbképzését.

Az iskolában rendszeresen végeznek felméréseket arra vonatkozóan, hogy az iskola tanulói hogyan vélekednek az oktatásról, tanáraikról és osztálytársaikról. A vizsgálat eredményei jól tükrözik az iskolában uralkodó általános hangulatot, a kapcsolatokat a diákok illetve a diákok és tanárok között.

Legutóbb a 2005–2006-os tanévben készült ilyen felmérés, keretében négy kérdést tettek fel 6–9. osztályos tanulóknak.⁸ Az eredmények nagyon tanulságosak.

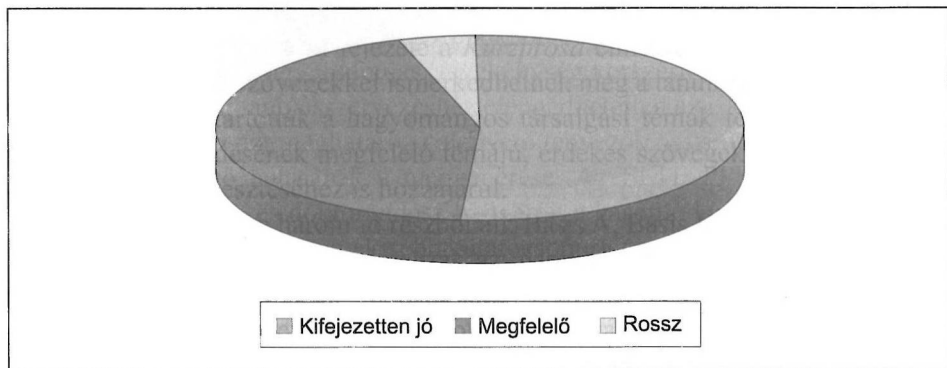
⁸ Undervisningsmiljøundersøgelse. Foretaget i skoleåret 2005-2006. <http://www.holsbjergskolen.dk> (letöltve az internetről 2007. július 27).

1. A tanárokkal való kapcsolat

Igencsak pozitív eredmények születtek a diákok tanárokkal való kapcsolatuk értékelésekor: A válaszadók több, mint fele, 51%-a kimondottan jónak ítélte meg, további 43% pedig rendben levőnek látta azt. Csak 5% véli úgy, hogy rossz a kapcsolata tanáraival. Összegezve azt mondhatjuk, hogy tulajdonképpen a megkérdezett tanulók 94%-ának megfelelő illetve jó a viszonya tanáraival.

1. ábra

A tanulók tanárokkal való kapcsolata saját megítélésük szerint

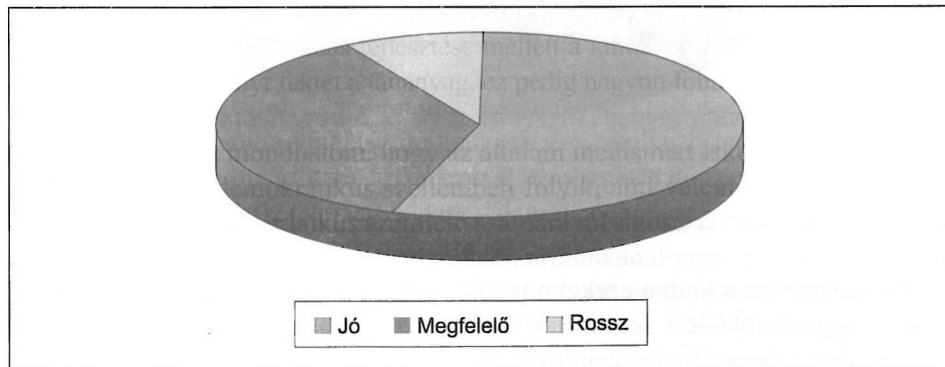

2. Osztálytársakkal való kapcsolat

A válaszadó diákok 92%-a megfelelő vagy jó viszonyt ápol osztálytársaival. 8% azonban azt válaszolta, hogy rossz a kapcsolata társaival. Csaknem minden osztályban található egy tanuló, aki nem érzi jól magát osztályában, társai körében.

2. ábra

A tanulók véleménye az osztálytársakkal való kapcsolatáról

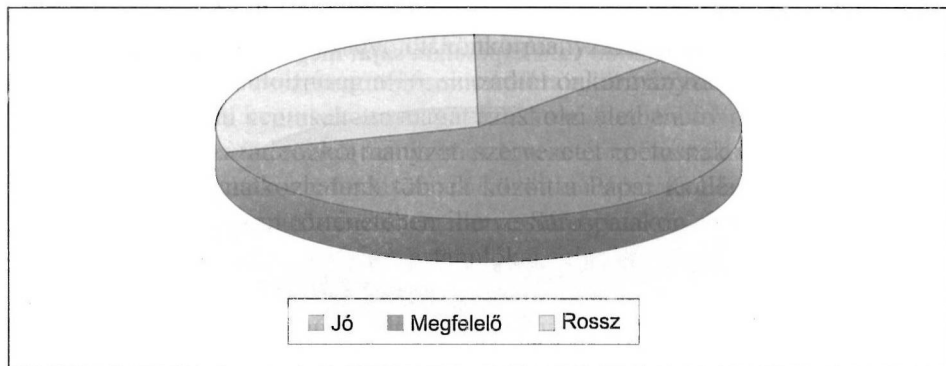

3. Vélemény az osztályteremről

Ennél a kérdésnél már nagyobb arányban voltak tanulók, akik nem elégedettek osztálytermükkel, rossznak vélik azt. A legtöbben megfelelőnek értékelték azt, és csak 14%-uk ítéli jónak a tantermet.

3. ábra

A tanulók véleménye tantermükről

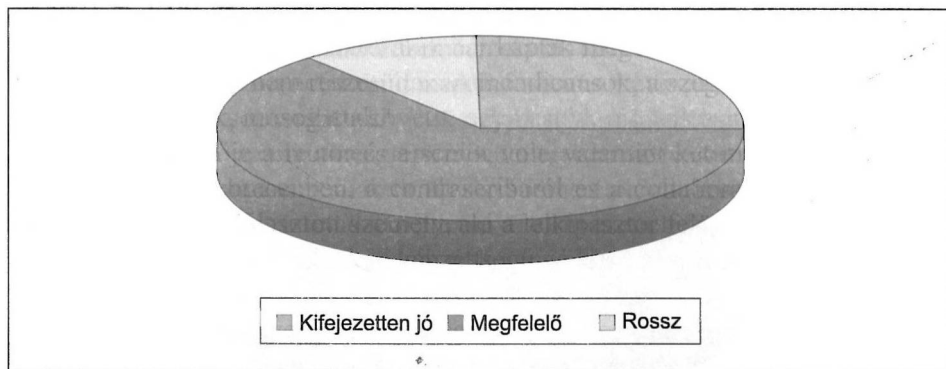

4. Vélemény általában az iskoláról

Csak 25% értékeli iskoláját kifejezetten jónak, 62% megfelelőnek, és 13% rossznak.

4. ábra

A tanulók véleménye az iskoláról

Összességében tekintve ezeket a tanulói véleményeket, a gyerekek jó hangulatú, az együttműködést segítő, hozzáértő, felkészült tanárokkal rendelkező és megfelelően felszerelt iskolában folytathatják tanulmányaikat.

Az általam meglátogatott nyelvi órákon szerzett tapasztalatok tanulságosak lehetnek a hazai nyelvtanárok számára is. Német nyelvi órák résztvevője voltam, amit második idegen nyelvként tanulnak dán tanulók a 7–9. osztályig. Nekem 7. és 8. osztályosok óráin volt lehetőségem részt venni. Az országszerte ismert és elismert tanár, akinek az óráit meglátogattam, és akivel természetesen már látogatásomat megelőzően felvettem a kapcsolatot, Tanja Jessing. Az ő személyében egy hihetetlenül lelkes, hivatását és a gyerekeket szerető, nagy tudással és tapasztalattal rendelkező pedagógust ismerhettem meg. Tanja Jessing tankönyvszerző is, egy kollégájával közösen dolgoztak ki egy – néhány éve megjelent – tankönyvből, munkafüzetből és CD-ből álló tananyagot *Du bist dran* címmel. Ennek egy-másra épülő köteteit használja óráin, bizonyos esetekben, szükség szerint más anyagokkal is kiegészítve. A tantermek elég tágasak, világosak, a falakon tanulók rajzai, poszterek, idézetek. A berendezés modern, az asztalok és székek könnyen mozgathatóak, az éppen aktuális munkaformának megfelelően. Az alapfelállítás az, hogy egy asztal körül 4 tanuló foglal helyet. A tanteremhez audiovizuális eszközök is tartoznak, amelyek használata szerves részét képezi az oktatásnak. Valamennyi tanteremből lehetőség van közvetlenül az udvarra, a zöld környezetbe kimenni. Ennek a tanóra közben is jelentősége van, amire később szeretnék kitérni.

A tanár-diák viszony kötetlen, egyáltalán nem hivatalos, számomra, de azt gondolom, általában egy magyar megfigyelő számára túlságosan barátinak tűnik, és ez meglehetősen szokatlan. Ez megmutatkozik abban is, hogy tanár és diákok kölcsönösen tegeznek egymást, a gyerekek is keresztnevével szólítják tanárjukat. Az iskola működésében a demokrácia központi fogalom, ez a tanár-diák viszonyban is erőteljesen megnyilvánul, bár megítélésem szerint ez már kissé eltűzött.

Frontális oktatás során beszélnek meg dán nyelven a német nyelvten egyes, soron következő jelenségeit, és ehhez kapcsolódik a nyelvten gyakorlása. Ez részben frontális, részben pedig csoportmunka formájában történik.

Az általam megfigyelt nyelvi órákat tekintve, különös hangsúlyt kap a partner- illetve csoportmunka, ami idegennyelv-tanuláshoz különösen előnyös. Ezek a tevékenységek azonban a nálunk megszokottnál sokkal lazább keretek között zajlanak. Ez azt jelenti, hogy a tanulók a feladat végzése közben nemcsak a tanteremben mozoghatnak, változtathatják helyüket, hanem még a tantermet is elhagyhatják, kimehetnek a tanterem közös előterébe vagy akár az udvarra is. Munkájuk közben a tanár folyamatosan figyelemmel kíséri őket (vagy legalábbis igyekszik azt tenni), segít a feladatok megoldásában. Saját tapasztalataim szerint ez a nagy szabadság a csoport- illetve partnermunkánál nem igazán szerencsés, ugyanis így a tanárnak sokkal nehezebb a dolga, sok esetben nem is képes szem-

mel tartani diákjait, ami az eredményességet veszélyezteti, mivel vannak, akik nem veszik komolyan a munkát.⁹

Az órákon a szótárak sem hiányozhatnak, azokat a tanár kis húzható kocsival viszi a tantermek közös előterébe, így akár a párhuzamosan folyó németórák tanulói is tudják használni a szótárakat. Ezenkívül, amikor az órán rajzeszközökre van szükség, azokat is kis kocsin lehet betolni a termekbe.

Mint ahogy az iskola fő célkitűzései között szerepel a zene kiemelt szerepe az oktatásban, a német nyelvi órákon is elmaradhatatlan a zene és dalok felhasználása.

A német nyelvi órákon a korábban már említett tananyagot használják. Érdeemes megvizsgálni és elemezni a szóban forgó tankönyvcsaládot. Erre az elemzésre a tananyag 1. kötetét választottam.

A tankönyv (bár talán a szöveggyűjtemény lenne a megfelelőbb kifejezés rá) 12 leckéből áll. Azokat egy leckék szerinti szólista követi, ahol a szavak a szövegekben való előfordulásuk sorrendjében szerepelnek. Természetesen nem hiányozhat egy betűrend szerinti szószedet a tankönyvben előforduló szókincsből. A tankönyvet egy tömör nyelvtani rész zárja. Ennek keretében az egyes nyelvtani jelenségekhez tartozik egy rövid dán nyelvű leírás vagy/és magyarázat, azokat minden esetben példák is követik. A leckék a legfontosabb társalgási témákra épülnek, mint bemutatkozás, család, napirend, évszakok, iskola, divat, étkezés, országismereti témák: Németország, Ausztria.

Külön kiemelnék néhány leckét, amelyek kimondottan a tanulók életkori sajátosságaikkal összhangban állnak. Ilyen például német mesék (Rotkäppchen, Schneewittchen, Der Wolf und die sieben Geißlein) bemutatása rövidített, egyszerűsített formában, illetve az utóbbi esetében egy átiratról van szó. Ezek szókincse igazodik a tanulók már meglévő ismereteihez, a történetek szórakoztatóak és megismerteti a gyerekeket a német nyelvű kultúra bizonyos meghatározó elemeivel.

Külön leckében kerül elő a futball-¹⁰ és szerelemtéma, amelyek az adott tanulói életkorban fontos szerepet játszanak. A nyelvtanulás szempontjából ez azért fontos, mert vannak olyan témák, amelyek segítségével növelhető a motiváció.

Ami az országismereti anyagokat illeti, a legnagyobb és egyben legjelentősebb célnyelvi ország és egyben Dánia szomszédja kap különösen kiemelt szerepet,

⁹ A túlzott szabadság az órákon kialakíthat olyan helyzeteket, amit nehéz kezelni. Ilyen volt például a 7. osztályosoknál, hogy egy bizonyos idő elteltével néhány fiú inkább futballozni szeretett volna, ez olyan formában nyilvánult meg, hogy a náluk lévő labdát fogták és indultak az udvar felé. Egy másik nehéz helyzettel is találkoztam, amikor is egy fiú egész egyszerűen a tanteremben található tornaszőnyegre vetette magát, mert valami nem tetszett neki. Ilyen esetek természetesen a tanártól erélyesebb rendre igazítást követeltek.

¹⁰ A foci nagyon kedvelt a dán gyerekek, fiatalok körében, legyen fiúkról vagy lányokról szó. Minden lehetőséget megragadnak arra, hogy játszhassanak. Órák közötti szünetekben például nem ritka, hogy lányok csoportokba verődve fociznak, emellett iskolai tornákat is szoktak szervezni, ahol a fiúk mellett a lányok is megmérkőznek. Ez persze nem dán specialitás, a skandináv államokban a női futball kedvelt és jó színvonalú.

önálló fejezetet szántak a szerzők neki. Svájc csak más témákkal kapcsolatban kerül néha-néha említésre.

Ausztria az utolsó lecke témája, viszont a tankönyv szövegeket nem tartalmaz, csak képeket az országról. A fejezet címe is jelzi, hogy a téma feldolgozása egyéni munkával, kutatással történik, interneten, médiumokban és akár tanári segítséggel.

A könyv egyik leckéje a képleírásokra alapoz, itt a más leckékben szokásos szövegek helyett képek jelennek meg; találkozhatunk egy-egy különálló képpel, valamint összefüggő történeteket bemutató képsorokkal is. E képek segítségével nemcsak egyszerű képleírásokat gyakorolhatnak, hanem teljes történeteket is elmesélhetnek a tanulók, ezekkel a feladatokkal a szókincs illetve a beszéd gyakorlása mellett a gyerekek fantáziáját is megmozgatják.

A tankönyv utolsó előtti fejezete a *Kurzprosa* címet viseli, ebben különböző típusú rövid prózai szövegekkel ismerkedhetnek meg a tanulók. A tankönyv szerzői is fontosnak tartották a hagyományos társalgási témák feldolgozásán túl a gyerekek érdeklődésének megfelelő témájú, érdekes szövegek beépítését, ami a szövegalkotás fejlesztéséhez is hozzájárul.

Minden egyes lecke három fő részből áll: Basis A, Basis B és Plus C szövegekből. Az A és B szövegek tartalmazzák az alapvető illetve fontosabb szókincset; ezeket szükséges feldolgozni a tanulás során. A C szövegek, mint azt elnevezése is jelzi, kiegészítő szövegeknek tekinthetők, feldolgozásuk ajánlott; nehezebb szövegekkel foglalkozhatnak ebben a részben a diákok, szókincsüket tovább bővíthetik, országismereti, kulturális ismereteiket gyarapíthatják a célnyelvi országokról.

A tananyag másik alkotórésze a tanulói könyv (Schülerguide), ami további feladatokat tartalmaz. A feladatok sokfélék, valamennyi nyelvi készséget megcélznak. Színes képek egészítik ki a szöveges feladatokat. Fontosabb információkat is közölnek a célnyelvi országok szokásairól, természetesen azokat, amelyek eltérnek a dániai gyakorlattól.

Az egyik ilyen terület a tanár-diák kapcsolat Németországban, azon belül is a megszólítások, a magázási-tegezési szokások; a szerzők kihangsúlyozzák, hogy a német tanulók magázzák a tanáraikat az iskolában. Ez azért információértékű a dán tanulók számára, mert – ahogy erről már korábban szoltam is – Dániában teljesen mások a szabályok. Tehát a nyelvtudás fejlesztése mellett a kulturális különbségek megismerésére is hangsúlyt fektet a tananyag, ez pedig nagyon fontos a nyelvtanulás során.

Összegezve azt mondhatom, hogy az általam megismert iskolákban az oktatás teljes mértékben demokratikus szellemben folyik, ami véleményem szerint egy magyar tanár vagy akár laikus szemlélő számára túlságosan kötetlennek, lazának, megengedőnek tűnik. Nagyon érdekesek és bizonyos szempontból nagyon tanulságosak ezek a tapasztalatok, és úgy gondolom, néhány dologban lehet tanulni a dán idegennyelv-oktatás területén alkalmazott módszerekből.

SZILVÁSI ZSUZSANNA